

ACC. N:R M. 13610: 1-22.

Landskap: Småland Upptecknare: B. O. Bondesson, Lesjöfors
Härad: L. Möre Berättare: "
Socken: Gullabo Berättarens yrke: folkskollärare
Uppteckningsår: 1955 Född år 1884 i Gullabo

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jakt och djurfångst. s. 1-22. LUF 101.

JAKT OCH DJURFÅNGST.

Varg. Jakt å varg har inte förekommit här i trakten på mycket lång tid. Ingen nu levande vet att berätta något därom, men för 60 a 70 år ~~sådan~~ levde personer, som kunde förtälja att i deras barndom hade berättats om vargar som strukit kring i byn Torhult bl. a. platser. Det var under stränga vintrar vargen kom fram till bebyggda platser och sökte efter de mindre tamdjuren som byte. Då vargen jagade i flock drevs bytet ut på en sank mosse, där det lättast kunde dödas. Det gällde då i allmänhet större husdjur såsom kor och hästar. Kor med kalv och häst med föl var lätta byten. Det är nog i allmänhet svårt att verifiera vargens förekomst och strövtåg här i bygden, och den vetskap man äger om vargens förekomst är mer eller mindre sägenbetonad.

Jakt. Enligt en gammal berättelse skulle vargjakten tillgått på så vis att vargen först inringats, varefter drevfolk från den ena sidan av ringen med höga rop drivit den uppskrämda vargen mot skyttarna, som ställdes upp på motsatta sidan av ringen. På samma vis jagades även räv under förra århundradets sista decennium. När den sista vargen sköts eller drevs bort från trakten är inte känt. Det var med all sannolikhet under de första årtiondena av 1800-talet.

Luf. 101

1

Enligt en gammal berättelse skulle en kvinna som kommit ridande på en ridstig mellan byarna Stensmåla och Kyrkebo blivit anfallen av en skock vargar vid Bengt hallar i början av 1800-talet eller närmare bestämt 1804. Om berättelsen äger grund eller ej är svårt att avgöra. En plats mellan byarna Hästmahult och Fagerike heter Guldfingershallen. Enligt traditionen skulle en kvinna blivit överfallen här av en flock vargar och uppäten utom en finger med guldring. När det skulle ha hänt känner ingen. I senare tid har uppdiktade varggakter florerat och den mest omtalade är en från Torsås så sent som under 1860-talet. En person i Kolebo påstod att han skjutit flera vargar och genom falska intyg från verderhäftiga personer erhöll han skottpenningar för en hel hop fällda bestar. Han blev emellertid avslöjad ganska snart och fick straff för sitt tilltag. Efter den betan fick han heta "Vargaskytten" i hela sitt liv och hans efterkommande fick även de sin del av namnet. Mot seklets slut bodde vargaskytten i ett hus vid Kolebo vägskäl. Hans anhöriga emigrerade till Amerika och stället inköptes av en skraddare, men stugan eller stället fick en lång tid efter heta "vargaskyttens". - Några varggropar är inte kända i denna trakt, men däremot finns en numera igenfylld varggrop i Gustavsström - ett gammalt medlagd bruk i Gåsborns socken i Värmland - och i den fångades varg i forna tider med en anka som lockbete.

RÄV. Räven är och har varit ett djur som hållit till i trakten så långt tillbaka i tiden man känner. Den har alltid anses som ett skadedjur och orsakat stor förödelse ~~bland~~ bland det jaktbara villebrådet, Skogsfågel, hare och and har i rikligt mått förekommit på hams matsedel och bland tamdjuren är det mest får och lamm och höns som utgjort han byte.

Jakt. Rävjakten gick så till, att man ringade in ~~dene~~ och så med hjälp av drevfolksom med höga rop skrämd räven åt skyttarna. Detta jaktsätt var nog det vanligaste, då det gällde räv var till även jakt efter drev förekom. För detta ändamål fordrades emellertid en bra rävhund, och det var inte många som kunde uppvisa en dylik. Men det ^{var} vanligt, att man sköt räv vid åtel. Det fordrade stor försiktighet och särskilda anordningar med vaktplats - vanligen i en lagård - med fönsterglugg. Man fick då skjuta genom rutan. Det kunde ske under månljusa nätter och sträng kyla. Att vakta för öppen glugg var inte möjligt då det gällde ett så varskt djur som räven.

Den som ringade in räven, som man sade, skulle ha skinnet, och skottpenningen delades lika mellan drevkarlar och skyttar. Det största besväret var att få räven inringad och många gånger hade den smugit sig ut ur ringen innan drevet började. Det var därför endast noggranna och pålitliga personer som kunde denna konst utan att misslyckas.

ACC. NR M. 13610:4

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Vid rävjakten deltog endast jägare och drevkarlar från de närmaste byarna eller från en enda by, om tillräckligt folk kunde uppbringas.

Det förekom även att man tog räv med gift. Men då detta ^{metod} fängst, var ganska riskabelt, kunde man inte komma över giftet på laglig väg utan var hänvisad till kringvandrande försäljare, som utbjöd rävgift till hugade spekulanter mot en ganska dryg betalning. Att det var risk att handskas med rävgift fick en jägare erfara, då han inte varit nog försiktig vid användningen. Han hette Olof Håkansson i Norra Gullabo by i Torsås socken. Han hade lagt ut rävgift och fått en stor kraftig räv på åteln. Råven flåddes och skinnet spikades upp på en vägg och fick soltorka, varefter det togs ner och spiknubben ~~lades~~ tillbaka i en ask. Från på vårkanten kom en sadelmakare till stället för att arbeta med vagnklädsel och seltyg m.m. och asken med spiknubben togs fram för att användas av sadelmakaren, som en ~~en~~ligt gammal vana tog nubben i munnen, då han spikade. Det gick fortare på detta vis, och metoden var gammal och väl beprövad. Emellertid råkade han då även få i munnen några av de gamla nubben, som suttit i det förgiftade rävskinnet med påföljd att han började få stelkrampssymptom. Husbonden som förstod sammanhanget med ~~de~~ nubben, som suttit i rävskinnet, blev förskräckt och med en dos brännvin och kaffe frisknade sadelmakaren till igen.

Men han vågade aldrig omtala vad som var orska till sadelmakarens illamående förrän lång tid efter.

Under försommaren var det vanligt att man försökte röka ut rävingarna och även den gamla räven, men det var i allmänhet ganska svårt. Men det var vanligt att man tog räv i sax, trots det var i lag förbjudet. Det var förenat med stor konst och ytterst noggrannhet att gillra en rävsax. Då saxen var utsatt, måste den försiktigt översopas med lös snö, varefter man med en avhuggen rävtass gjorde ett spår mitt i saxen. Då räven kom trampade han i det gamla fjätet och blev fast. Om det funnits rävgropar i en gången tid, är inte känt i denna trakt.

Lodjur. Det är inte känt hur lång tid som förflutit sen lodjur strövade omkring här i trakten. Det finns inga berättelser om att lon synts till här under de senaste 100 åren. Hur de jagades är inte omtalat och ingen nu levande har hört något om att jakt på lodjur förekommit.

Älg. Det är känt att älg strukit omkring i skogarna här och under vissa tider kommit fram till odlade bygder. Mest har den hållit till i de stora skogarna, där den fått vara någorlunda i fred. Men den har skjutits både i lovlig och förbjuden tid, och tjuvskyttnar ver det gott om under förra århundradet och dess förinnan. Älgen sköts med kula, och skytten var alltid försedd med sådan i jaktväskan. Endast mynningsladdare var brukliga

ACC. N:R M. 13610:6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

på den tiden och ofta "flickade" bössan, som man sade, då knallhatten blivit fuktig eller fägnkrutet vått. Älgen sköts för hund eller smög man sig på den. Tjuvskyttar fanns det många och man sköt, då tillfälle yppades, om det var lovligt eller ej. Någon jaktstadga kände man inte till och i de stora skogsområdena strövade tjuvskyttarna fritt omkring och sköt både lovligt och olovligt villebråd. I slutet av 1890-talet sköt bonden Olof Jonasson i Oxlehall en älg tidigt en morgon, då han var på jakt efter skogsfågel. Han hade en bra hund, som drev hare alldeles förträffligt och då jägaren kom in i skogen, gav hunden ståndskall för en stor älg. Det visade sig att hunden även kunde användas för älgjakt. Jägaren blev förvånad och trodde först att det var ett större tamdjur såsom en häst, ko eller oxe, hunden gav skall på. Men vid närmare påseende såg han att det var en älg och fort ned med handen i jaktväskan, där en lös kula fanns, fick upp den och ned i bössan och så med ett välriktat skott i pannan på älgen, som stöp på platsen. Att jägaren blev förvånad över att få ett sådant jaktbyte är klart. Det var ett lyckoskott. Men så tänkte han efter om verkligen var i lovlig tid han skjutit älgen eller i förbjuden. Han blev orolig över sitt tilltag och så täckte han över det skjutna djuret med ris och kvistar och dölde det så gott sig göra lät. Därefter skyndade han hem och selade sin häst och körde till Bergkvara med ett lass ved. Där på kontoret började han

tala med kontoristen ~~der~~ om jakt och villebråd av skilda slag. Han började så försiktigt med skogsfågel och frågade vad jaktstadgan sade om både fågel och annat skogsvilt och tiden för den lovliga jakten. Kontorsmannen hade en jaktstadga och den tog nu Olof Jonasson del av och fick så veta, att det var lovlig tid på älg. Han hade såldes jagat och lagligen nedlagt bytet och med lättat sinne åkte han hem och tog rätt på älgen, som styckades och delades och något hemlighållande av jakten behövdes inte. Att man haft älggropar vid älgjakt är inte känt här inte heller att älg fångats.

Rådjur. Rådjur förekom sannolikt som ströfall. Ett och annat kunde förirra sig hit, men det talades aldrig om att trakten varit tillhåll för dessa djur. Någon omhuldning förekom inte här av djuren. Här finns inga godsägare, som gav rådjuret fristad på sina domäner. De såväl som allt annat villebråd jagades i tid och otid av både tjuvskyttar och andra, då tillfälle gavs.

Utter. Vad känt är har aldrig utter förekommit i Gullabo. Därtill är vattendragen alltför små, men mård kunde man rätt ofta finna spår av och det hände att en och annan blev skjuten. En gammal jägare, Jonas Persson i Torhult berättade, att han under en jakt kom på ett mårdspår, som ledde upp till en stor tall i ett hygge. Något spår från tallen fanns inte och jägaren antog då att mården skulle finnas i tallen. Då den stod helt enstaka utan andra

träd i närheten, kunde mården inte komma från trädet utan att lämna spår efter sig. Tallen undersöktes grundligt, och ingen mård stod att finna. Då beslöt han att undersöka saken vidare och för den skull började hangå i vida ringar kring tallet, och något hundratal meter från tallen fann han på ett spår, som tycktes leda bort från platsen, där trädet stod. Han följde spåret ett stycke och kom så fram till en plats, där en ihjälbiten tjäder låg. Han förstod då sammahanget och förklarade saken så, att tjädern suttit på en nattekvist i tallen och överraskats av mården, som bitit sig fast och följt med i flykten tills tjädern utmattats och fallit till marken. -

Säl. Dessa djur förekommer endast i Ö-stersjön som närmast.

Grävling. Förekommer i skogarna och flera stycken har skjutits under den tid då den ännu inte gått i vintersömn. Skinnet beredes och användes bl.a. till jaktväska eller skrivbordsmatta etc. Det hände, att den jagades in i ett gryt och "kratsades" ut och slogs ihjäl, då den inte sköts. Att kratsa ut den gick så till att skytten eller jagaren högg sig en lång raft, en omkring 3m. lång ungbjörk, som kövs i den smalare änden, så den bildade en klipa. Den trädde sedan in i grytet och då man kände grävlingen snodde man runt med den långa stören, och grävlingens långa hår tvinnades in i kli-pan, och man kunde på så sätt draga fram grävlingen och avliva den. Det var ju ett grymt jaktsätt men kom likväl till användning.

Hare. Det vanligaste villebrådet i trakten här har väl haren ständigt utgjort. Den jagades både i lovlig och förbjuden tid. Då man dessutom vet, att haren förekommer här rätt allmänt, så tog man inte så noga reda på tiden, då den fridlystes eller då jakten på den var tillåten. Det var endast den ävenska haren det då gällde. Den tyska haren var inte till finnandes här i skogstrakten vid den tid det här är frågan om eller mot slutet av 1800-talet. Haren sköts både för hund och utan. Skytten kände vanligen harens gång och inrättade sig därefter. Man var då vanligen två, en som skrämde upp haren och en som stod på pass och sköt. Det lyckades vid spårnö, då man kunde genom spåren ta reda på var haren fanns. Under barmark jagade man med hund. Då man skrämde upp haren skedde det med hejande rop och "poande". Det kunde även förekomma harskramla, fast det var mycket sällan i denna bygd.

Fångst. Somliga personer var mycket skickliga i att sätta ut gill-
ler eller snaror för haren och det lyckades någon gång, fast det inte var så lönande. Man måste då känna harvägarna ganska väl och det gjorde endast den, som bodde i närheten av skog och odlad bygd.

Igelkottfångst. Trots att igenkotten är rätt allmän över allt i trakten har man dock aldrig hört talas om att den varit föremål för jakt eller fångst. Den har inte ansetts som skade-djur och

ACC. N:R M. 13610:10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

~~och~~ något ätbart har heller inte funnits på den. I Bergslagen användes den som lockbete vid kräftfångst. Det gick så till, ~~da~~ att man med ett hugg rätt över djuret högg nästan av det på mitten, så att det taggiga skinnet krängdes av kroppen ~~och~~ utan vidare togs som åtel och lockbete. Men detta hände i Bergslagen och inte i Gullabo.

Iller. Att iller förekommer itrekten är känt, fast den är inte så ofta iakttagen. Dess vanor som nattdjur kände man inte så nogga till och ofta förväxlades den med lekkatten. Men en mjölnare Gustav Pettersson i Glosebo lyckades skjuta en en gång. Illern hade tagit för vana att gå in till grisen i svinhuset hos mjölrens gris och förse sig med en del av svinmaten. Grisen skrämdes bort från hön av illern, som åt upp maten. En dag blev han emellertid sedd av mjölnarens hustru, då hon kom ut i svinstian. Hon trodde det var en katt, som förirrat sig dit, och då mjölnaren fick reda på saken beslöt han att vakta på den gynnaren, som då fick med livet plikta, för att han åt upp maten för grisen. Illern kallas här i orten il och känns igen på de vita, långa morrhåren. Att man använt tama illrar för jakt av ex. fågel är inte känt här och dessutom förekommer den inte så allmänt. Vessla, mård, lekkatt och iller förväxlades ofta av folk och det var därför inte så lätt att avgöra vilket djur det var fråga om, såvida ingen sakkunnig person fanns att fråga.

Rapphöns. Till trakten fauna måste man räkna rapphönsen. De kunde förekomma rätt talrikt under vissa år men decimerades fort under snörika och kalla vintrar. De ha säkerligen förekommit här sedan lång tid tillbaka. De jagades och sköts på så sätt att jägaren smög sig på flocken och då den flög upp om hållet inte var för långt. Det fordrades stor försiktighet då man smög sig fram för att skjuta. Vanligen flög de inte så långa sträckor i taget och skytten kunde därför följa efter flocken, då han såg åt vilket håll den tog vägen, och då han kände till de odlingar, som de brukade vara på. Rapphönsen höll sig på åkrar och gården mest och det var därför ingen svårighet för en van jägare, som kände de omkringliggande odlingarna, att ta reda på flocken efter uppflykten. Under snörika vintrar brukade en del bönder skotta undan snön på klövervallarna för att på så sätt hjälpa rapphönsen till ett sparsamt grönbete. På så sätt räddades många rapphönskullar från en säker svältdöd.

Att man skjutit rapphöns med hjälp av täckdjur är inte bekant här ej heller att man fångat dem med nät.

Av fasan, bäckasin och morkulla är endast den sistnämnda mest allmän. Den sköts i flykten och såldes till Karlskrona för 75 öre stycket. Det var dock ett fåtal skyttar, som kunde skjuta den i flykten, då den många gånger kom med en väldig hastighet. Ofta

klickade skottet, då knallhatten blivit våt e.d. Bössan "flickade" såde skytten. Bäckasin, som här kallas horsgök, var inte så vanlig inom Gullabo socken. Det hände dock att man kunde både höra och se horsgögen och en och annan skytt påstod att han skjutit en sådan.

Tjäder. Tjädern är en allmänt förekommande skogsfågel och jakt på den har bedrivits under såväl lovligg som förbjudentid. De sköts vid såväl på "uppflog" som vid lock och spel. Under nattetid tillgick tjäderskytte på så vis, att man vaktade vid den plats där den brukade flyga upp för att vila under natten. Det var vanligen i eller i närheten av större tallar. Då man förvissat sig om platsen och just den tallen, där denslog upp, utmärkte man det med att man med en stör eller käpp, som riktades mot trädet för att inte ta fel på träd och misslyckas. Fram på natten gick man dit försedd med bloss, som lågade och brann. Man var då två i sällskap, en som bar blosset och en som hade bössa för att skjuta. Tjädern vaknade och tittade förvånat på det lågande blosset utan att flyga och blev där han satt i trädet ett lätt byta för jägaren. Tjäder sköts även för lock. Det var under hösten, då kycklingarna blivit tillräckligt stora. Man visste på förhand var tjäderkullen höll till, och man gick så dit och skrände upp den och skingrade den både med och utan hund. Därpå lockades kycklingarna och hönan fram till en glänta med lock. Det skedde genom vissling, och somliga jägare var mästare i denna konst.

ACC. N:R M. 13610:13.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Fångst. Under förbjuden tid, då man genom att skjuta kunde göra folk uppmärksamma på att jakt förekom, brukade man sätta ut snaror i vilka man fångade tjädern. Snaran tillverkades av svart rulltråd, som tvinnades flera varv samman och lades ut som en rännsnara på en skogsstig, där man visste att tjäder brukade hålla till. Det fordrades stor knepighet att lägga ut en snara och placera den på en plats, där tjädern kom att vandra fram. För att nå ett gott resultat lades flera snaror ut bland ljung och lingonris. Många gånger missade detta jaktsätt men en och annan gång lyckades det. I Värmland närmare bestämt i Lesjöfors gjordes snaror av findragen ståltråd i stället för av lintråd eller rulltråd. För bulvan sköts även tjäder såväl som orre.

Orre. Orre sköts vid lock liksom tjädern. Även vid spel sköt man orre, fast det var inte många jägare som kunde smyga sig fram till den och skjuta den, då den vid spelet är betydligt varsamare än tjädern. Vid lock av orre är tonen högre än vid tjäderlock. Vem som kunde inte med vissling locka fram skogsfåglar. Visslingarna var alltid tre efter varander: hui, hui, hui. Höll man inte samma ton hela tiden, märkte fågeln det och man misslyckades. På stora myrar eller mossar brukade orrar spela, och då man kände lekplatsen, kunde man göra en risikoja i närheten och dölja sig däri och skjuta då spelet började i dagningen. Till kojän gick man på natten innan dager.

ACC. Nr M. 13610:14.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Orren sköts ofta för bulvan, som då placerades i toppen av en stor björk. Det var då en lätt sak för skytten, som dolde sig i ett busk-
snår att skjuta orren.

Sjöfågel. Jakt på sjöfågel av naturliga skäl aldrig förekommit här då inga sjöar av betydelse finns inom socknen. Men and och årta förekommer i bäckarna och i de mindre vattensamlingar, som finns inom socknen.

Kramsfågel. Att fånga i snaror eller skjuta kramsfågel har inte varit sed här i trakten under den tid den nuvarande generationen levt. Kramsfågel är väl småfåglar, som dödas och beredes till mat och man får väl gå tillbaka ganska långt i tiden, då folk för sitt uppehälle under nödår tillgrep kramsfågel. Som kramsfåglar kan väl räkna stare, snöskata, finkfåglar o.a. Gölingkött åts som medicin mot gulsot och skatpulver tog man illamående kändes.

Rovfågel. Jakt på rovfågel som hök, falk o.a. bedrevs, då dessa gjorde skada bland höns och andra fjäderfå. Att folk ätit rovfågel, känner man inte. Det har säkerligen inte hänt under normala tider. Rovfågeln är i allmänhet mager, och något mera matnyttigt kan man inte upptäcka på en rovfågel. "Mager som en hök", är ett gängse uttryck, då man vill beteckna en person som är undernärd. Rovfåglar dödades och beet revs ner, varäst det påträffades, ty ^{man} betraktade allmänt rovfåglar som skadedjur.

Skatan. En fågel om vilken en hel del berättas är skatan. Tydor om denna fågel finns och har sedan långt tillbaka i tiden berättats. Dess äldre vanliga namn är schora. Med den är en hel hop skrock förknippat. Då den byggde i närheten av människoboning, så var det en lätt sak att lägga märke till dess beteende och inträffade händelser. En mycket viktig sak var att i äldre tiders medikamenter ingick skatpulver som enviktig ingrediens. Skatpulver fick man, om man sköt en skata den 9 mars och hängde upp den att torka på ett torrt ställe, och då den var fullständigt torr togs den och hela djurkroppen med fjädrar och ben maldes till ett fint pulver, som intogs^s av den sjuke. Det var ett beprövat och bra medel mot bl. a. värk. I ett välfösett medikamentskåp skulle man alltid ha tillgång till skatpulver för eventuella åkommor. En död skata brukade man spika fast över spiltan i stallen, så att inte maran skulle kunna rida hästen under natten. Det var ju annars ganska vanligt, att hästen på morgonen stod svettig i spiltan på grund av att den ridits av maran, som var ett besvärligt väsen i gångentid.

Flädermusen. Med detta lilla djur förknippades en del skrock.

Bl. a. trodde man att djuret hade endast 1 droppe blod i kroppen och om man tog och strök över ett eggverktyg med den skulle eggen bli skarpare än vanligt.

Råttor. Råttor och möss har alltid betraktats som skadedjur och har på allt sätt hållits efter på grund av den skada de gjort både inom och utomhus. Sinnrika fällor har konstruerats för att fånga dem, och man har i varje hushåll hållit minst en katt för att decimera råttorna. De stora råttorna, som höll till i stall och lagård vågade sig knappt katten på och därför gillrade man fällor och tog dem levande eller döda. Fällor av ståltråd var nog vanligast för såväl fångst av möss som råttor. Man gjorde även fällor som slog ihjäl djuret, då det rörde vid ett lockbete vid vilket fällan var gillrad. Man hade ståltrådburrar i vilka råttan kunde komma in men inte ut. I dessa togs de levande och avlivades sen.

Övriga djur. En del fåglar har varit föremål för särskilt intresse hos allmogen på grund av sitt läte eller sin sällsynhet. En del fåglar ha fått särskilda binamn hänsyftande på deras läte och beteenden. Så kallas härfågeln poppfågel därför att hans rop ut i skogen låter popp, popp, popp. Spillkråkan förbådar regn, då den höres och kallas därför av allmogen för våtars. Härfågeln är mycket sällsynt och det är inte alla år den låter höra sig. En gång hittade urmakaren Sven Olsson i Skörbo ett poppfågelbo i en asp. I boet fanns en unge och Sven Olsson tog hem den och hade den hemma i några dagar, men släppte senut den igen, då den orenade alldeles förfärligt, så urmakaren och han

17

familj snart tröttnade på att ha den inne. Om spillkråkan lät höra sig under bärgningstiden, blev jordbrukaren inte glad. Då blev det regn och för att rädda den torra säden eller det torkade höet, kunde man skynda sig med bärgningen även om det så var helgdag, då spillkråkan slog sina drillar. Man vågade inte vänta till söckendagen med risk för att få gröda och äring förstörd.

Ekorre. Somliga personer åt ekorre och sköt den, då den påträffades.

Det var den fattigare befolkningen och inte alla av dessa ens kunde förmå sig att äta ekorre. Somliga jagade den för pälsens skull. En del fångade ekorre och satte i bur försedd med ett spjälhjul i vilket ekorren hoppade in och sprang i. Man fångade ekorren i en rännsnara, som sattes mellan två gärdsgårdsstörrar. Ekorren som följde gärdsgården hoppade in i snaran och blev fången.

Domherre. Då domherren på hösten kom fram till människoboningar väntade den snö. Sen äldre tid var det en bestämd iakttagelse, att man inom tredje dygnet, efter det domherren visat sig vid boningshusen, kunde vänta snö.

Gärdsmyg kallas av folket oken. Ett oken är allmänt förekommande. Gullspårven kallas gölspink och sketolt. Alla finkfåglar kallas spinkar, gölspink eller gålspink av gol eller gål som dialektuttalet av gul. Benämningen sketolt har den fått för att den håller till i hästspilling för att söka föda under tidig vår.

ACC. N:R M. 13610:18.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jaktmark . Inom Gullabo socken finns överallt fina jaktmarker. Terrängen är kuperad med omväxlande löv-och barrskog. Socknen är belägen inom småländska höglandets sydöstra sluttning och de ganska vidlyftiga barrskogarna med sina slingrande kreaturstigar kantade med ljung och buskar erbjuder passande platser för snaror i vilka man fångade skogsfågel. Tjuvskyttar och de som inte ägde jaktmark använde sig av detta fångstsätt. Det kunde ske ganska lätt även under förbjuden tid, då ingen knall efter skott kunde höras. Den fågel som fastnat i ~~snaror~~ slogs i hjäl med en stör, och det skedde utan vidare donder och brak. Somliga såväl tjuvskyttar som andra var väl förfarna med att sätta snaror. Det var en kunskap som lärdes av far till son och hade uråldriga anor. De sista årtiondena av förra seklet från vilken tid dessa skildringar är hämtade var inte jakträtten på de stora områden av skogarna ~~inte~~ så noga avgränsad. Vem som kunde jaga särskilt i skogar och hagmarker, och många hade hund men inga jaktmarker men jagade ändå öppet var som helst. Från på 1900-talet blev jakträtten preciserad, och endast den som ägde marken kunde jaga där. Från och med denna tid tillkännagav man genom kungörelse i kyrkan att jakt å ens mark var förbjudet. Då jakten på skogsfågel blev lovlig under hösten brukade byalagets jägare jaga gemensamt. Det hände ofta att man jagade på andras mark utan vederlag eller löfte. Jakten ansågs

19

som en allmän rättighet antingen man ägde jaktmark eller ej alldeles som allas rätt att plocka skogens bär. Jaktstadgan följdes så tillvida, att man aktade sig för att skjuta i förbjuden tid eller jaga, så stt det kom till myndigheterna öron. Men det var inte många skyttar som följde jaktstadgans förbud eller lov på jakt av olika villebråd. En och var sköt och snarade både fågel och andra jaktobjekt. Det var heller inte så lätt att få reda på tjuvskyttarna i det stora område, där viltet söktes. Möjligheten att avyttra bytet var särskilt under den lovliga tiden god. En del eller kanske det mesta såldes till Karlskrona, men en del avyttrades på närmare håll. Det skedd det o. m. att man sålde fågel tagen i snara till länsmannen i Torsås. Då gick man finurligt tillväga. För att dölja att fågeln var snarad, gjordes några stick här och var i fågelkroppen och ^{man} stoppade in ~~ett~~ hagel, så att det skulle se ut som om fågeln blivit loyligen skjuten.

Jakttiden.

Bestämda jakttider fanns på en del vilt, men det var väl inte så noga om bestämmelsen åtföljdes eller ej. Det kunde naturligtvis inte säljas om bytet ^{tagits} ~~skotts~~ eller fällts i förbjuden tid men då konsumerades det hemmet. Morkullan som blev lovlig den 11 maj sköts endast att försäljas. Några dar iförväg brukade man börja jakten, så att man den 11 hade en del att avyttra.

ACC. N:R M. 13610:20.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den verkliga jägaren med egna jaktmarker skonade ofta hönor och hondjur med tanke på återväxten. Däremot var inte den egen-
domslöse så noga därmed. Han sköt vad han kom över.

Jaktens betydelse. Den inbitne jägaren fanns överallt bland alla
hos såväl bönder och torpare som hos backstugusittare och hant-
verkare. Den hos vilken lusten att jaga fanns, skaffade sig en
bössa och utensilier och så var områden i skogar och på fält
hans jaktmarker antingen han tillhörde jordägarens klass ~~eller~~
eller var obesutten, .

Någon inkomstkälla att räkna med utgjorde inte jakten i denna
bygd. Att livnära sig på jag var inte möjligt, utan ^{der}bedrevs huvud-
sakligen för nöjes skull. Givetvis kunde den i vissa fall ha
en viss ekonomisk betydelse, då man hade tur och fick ett bra
byte, men för det mesta var både jakt och fiske i denna bygd av
mindre betydelse. Likaså hade rovdjurspremierna inte någon större
betydelse i ekonomiskt hänseende. Det var sällsynt om man kunde
träffa på något något byte av större betydelse-.

Dagakarlen Gustav Svensson i Petamåla sköt en gång under 1870-
talet 2 tranor i ett moras kallat Barkafly i nämnda by. Han för-
sökte avyttra dem i tanke att det var matnyttiga fåglar men höll
på att råka illa ut för sin oförskämhet att vilja sälja dem
som matnyttigt villebråd.

Tjuvskytte. Här liksom på övriga platser i vårt land har tjuvskytte alltid idkats med större eller mindre framgång. De vidlyftiga skogsmarkerna har ju ständigt varit ett bra tillhåll för såväl tjuvskyttar som andra jägare. Man kan gott säga stt under den tid det här är fråga om eller slutet av förra århundradet var väl nästan varenda skytt engagerad i tjuvskytte. Mest bedrevs tjuvskyttet av de egendomslösa, torpare och andra. De kände väl till djurlivet i trakten och visste, vart man skulle gå för att träffa på viltet. Men många bland bönderna var också ivriga jägare och jagade i såväl sina egna som andras jaktmarker. Något vanhedrande ansågs det inte att jaga i förbjuden tid. Man fruktade givetvis att bli drabbad av lagens arm och att få böta. Därmed var ju ens anseende som god skytt till spillo givet. Att skjuta orre för bulvan var mycket vanligt och då var det många som tog miste på bulvanen och den levande orren och sköt flera skott innan han kom under fund med att det var en bulvan. En jägare kunde berätta, att han en gång hade satt upp en bulvan i en björk och satt nedanför och vaktade, då en stor hök gjorde ett anfall på bulvanen, så att både hök och bulvan ramlade i backen. Skytten som var flink fattade situationen och sköt höken. En gång var ett jaktlag från byn Bastubo och jagade hare i Gullaboås. Haren tog vägen över åker och äng och skulle genom staketet vid nämndemannens, Jonas Pettersson, gård men blev då

ACC. N:R M. 13610:22.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

sittande mellan ett par spjälor. Nämndemannen gick ut och tog ha-
ren och jägarna fick inget. De blev både arga och besvikna men
kunde inget göra åt saken.

1884 blev båtsman Fager ihjälskjuten i Löfthallsmon. Han hade en
svart luden vintermössa och var ute för att skjuta fågel och
somliga trodde, att skytten tagit hans mössa för en tjäder och
skjutit ihjäl honom. Vem som gjorde det blev aldrig uppdagat.
En allmän tro var, att somliga personer kunde skämma en bössa,
så att det inte var möjligt att skjuta något djur med den förr-
än det blivit befriad från skämningen. Den som gick ut på jakt
måste vara försiktig, så att han inte mötte något fruntimmer på
vägen. Det medförde alltid otur och misslyckad jakt. Tron på o-
tyg och skrock var starkt utbredd bland befolkningen här och
icke minst bland jägare och tjuvskyttar.

Med den nya tiden kom modernare jaktutensilier även till denna
bygd och lagar och förordningar blev mera åtlydda. Man fick s.k.
bakladdningsgevär och färdiga patroner och den gamla mynnings-
laddaren utrangerades. Den livliga förbindelsen med den omgivande
bygden och det allmänna välståndets höjande har bidragit till
att forna tiders tjuvskyttar inte numera har någon motsvarighet
i denna trakt.